אסא מצראה. גדל על המיצר של שדה ומתוך שיש לו מקום פנוי הוא משבח ומגליח. לישנא אחרינא אסא מצראה הדס מצרי: **שלשה בדי עלין לחין.** שלשה בדין ובכל בד ובד שלשה עלין לחין דבציר משלשה עלין לא הוי עבות: **ובראש כל אחד.** שיהו עלין הלחין בראשי הבדים אבל באמצעם לאו הדר הוא: **ועלתה בו תמרה.** כמין תמרה כעין הנמצא בעלי ערבה פעמים בעלין דבוק כמין פרי ירוק ולובעין בו הנשים לעיפיהם: **ועלתה בו תמרה ביום טוב.** משנאגד דבתלוש נמי סלקא דיה: **יש דחוי אצל מצות.** כלומר[ג] נוהגת תורת דחוי אצל מצות כשם שנוהגת אצל קרבנות דאם נראה ונדחת משנשחט' אמרת ידחה דתו לא הדר חזי הכא נמי הואיל ונדחה כשנקטם תו לא הדר מיחזי בעליית תמרה. והשתא לא דייק בין דחוי מעיקרא לנראה ונדחה דהאי דנקטם מעיו"ט לא נראה מעולם: **כסהו.** אדם לדם חיה או עוף: **לא שנו.** דכסהו הרוח חייב לכסות אלא שחזר ונתגלה: **הואיל ואידחי.** על ידי הרוח מכיסוי של מצוה כדקאמר דכי לא נתגלה פטור מלכסות: **אידחי.** לעולם ואפילו נתגלה: **ואמר רב פפא.** גר': **דרב פפא גופיה.** האי דיוקא דרב פפא מיבעיא לי' לר' ירמיה: **מיפשט פשיט ליה.** לתנא דתנא כסהו הרוח חייב לכסות דאין דחוי: **לא שנא לחומרא.** כי הכא דמחייב ליה בכיסוי משום טעמא דאין דחוי: **ולא שנא לקולא.** כי ההיא דר' ירמיה דאי אמרי' אין דחוי הוי כשר ואם יש דחוי הוי פסול ואמרינן אין דחוי ומכשרינן: **או דלמא מספקא ליה.** לתנא ומספיקא לחומרא הוא דמחייב ליה בכיסוי שמא אין דחוי: **אבל לקולא.** כגון לענין תמרה: **לא אמרינן.** אלא פסלינן שמא יש דחוי או אין דחוי[ד]: **עבר ולקטן.** לענינו הדס שהיו מרובין מעלין ותנן אם מיעטן כשר ואין ממעטין ביו"ט משום שבות שדומה למתקן כלי ומכשירו ואם עבר ומיעטן פסול כדמפרש טעמא ואזיל: **סברוה.** רבנן דבי מדרשא דבעו למימר דהך פלוגתא בין דחוי ואין דחוי היא: **דב"ע.** רבנן ור' אלעזר בר' לדוק: **לולב אין צריך אגד.** ולא שייך ביה עשיה לוקי טעמא דר' אלעזר דפסל משום תעשה ולא מן העשוי בפסולות וא"נ צריך אגד אפ"ה משום תעשה ולא מן העשוי לא מיפסיל דהא בדיליה לא כתיב תעשה: [ה] **ולולב מסוכה לא ילף.** הלכך מהשתא ליכא למיפסליה אלא משום דחוי דכיון שאגדו בפסול ונקרא עליו שם לולב של מצוה בשעת דחוי נדחה לעולם ואע"ג דלא נראה ונדחה הוא אלא דחוי מעיקרא. והאי דנקיט פלוגתייהו במיעטן ביום טוב משום דסתמא בתר דאגדיה הוא דהא ביום טוב לא אגיד ליה ואי לא צריך אגד איצטריך למינקט ביום טוב משום דאי לאו דקדש היום אכתי לא חל עליה זמן מצוה ולא שם מצוה למקרייה דחוי: **ומאן דמכשר סבר.** אין דחוי לענין מצוה אלא לענין קדושה כגון קרבנות: **לא דב"ע לא אמרי' יש דחוי במצוה.** וטעמא דמאן דפסל משום תעשה ולא מן העשוי הוא דקסבר לולב צריך למיגד ושייך ביה עשיה והכא במילף לולב מסוכה פליגי: **ילפינן.** בבנין אב הואיל וזה בעשיה וזה בעשיה מה זה ולא מן העשוי אף זה ולא מן העשוי: **ואנוהו.** התנאה לפניו: **רבינו.** (ב) רב: **במקום א'.** שהענדים כולן ביחד ומיהו מרובין הן על העלין שבכל ההדס: **הכי גרסינן לא שנו אלא במקום אחד אבל בשנים ושלשה מקומות כשר אמר ליה רבא שנים ושלשה מקומות הוה ליה מנומר ופסול.** הכי[ו] גרסינן לה לקמן[ז] לענין עלתה חזזית בתרוג: מנומר

ואימא הכי נמי. תימה מאי ס"ד למיפסליה משום שם לווי מידי הדס כתיב בקרא הא אפי' הירדוף מכשרינן אי לאו משום דכתיב דרכיה דרכי נועם:

נקטם מערב יו"ט ועלתה בו תמרה ביו"ט מהו. אף על פי שבקונטרס הזכיר נראה ונדחה הא דהכא דחוי מעיקרא הוא כיון דבתחלת יו"ט לא חזי כדמוכח לקמן גבי אשחור מעיו"ט ונהי דגבי קדשים פשיטא לן דדחוי מעיקרא הוי דחוי גבי מפריש נקבה לפסחו בפ' מי שהיה טמא (פסחים ד' לח. ושם) וגבי בהמה של שני שותפים בפ"ק דזבחים (ד' יב. ושם) ובפ"ק דקדושין (ד' ז. ושם) גבי מצוה מיבעיא לן וכי תימא הא דאסקינן[ח] גבי אשחור תפשוט דדחוי מעיקרא לא הוי דחוי לא דמיין להכא כדפרישנא לעיל[ט] דשאני התם דבידו ללקט ואפי' בקדשים מכשירין מה"ט בגמסכת זבחים פ' כל הפסולין (דף לד: ושם) דתנן גבי קבל הכשר ונתן לפסול יחזיר לכשר ופריך בגמ' וליהוי דחוי ומשני רב אשי כל שבידו לא הוי דחוי ומיהו לא לגמרי דמי להאי דינא דהא נראה ונדחה הוא ולקמן מסקינן[י] דלא תפשוט מיני' נראה ונדחה חוזר ונראה אע"ג דבידו ללקטן וכן בהיא דהפרים קרבן והמיר דת[יא] דבידו לחזור ואפילו הכי אמרינן פ"ק דזבחים (ד' יב: ושם) הואיל ונדחה ידחה עוד אמר בזבחים פרק קדשי קדשים (ד' עט. ושם) כל הקדשים שנשחטו עד שלא נפגם המזבח ואח"כ נפגם המזבח פסולין דהואיל ונדחה ידחה אע"פ שבידו לתקן ונריך לחלק בדברים והא דמדמי הכא היא דכיסוי הדס דבידו לגלות מכל מקום היה לו לחשבו דחוי הואיל ונפטר מלכסות לא נתחייב להוליאו מן הדחוי כדי לחזור ולכסות והא דמייתי לימא כתנאי מעבר ולקטן הוה מלי לדחויי דמ"ד התם אין דחוי משום דבידו לתקן אבל הכא דאין בידו לתקן יש דחוי[יב]: **והכא במילף לולב מסוכה קמיפלגי.** והוה מלי לאשמועינן פלוגתייהו בליקטן בהיתר כגון מערב יום טוב לאחר שאגדן והא דנקט פלוגתייהו בליקטן באיסור כגון ביו"ט לאשמועי' דאפילו הכי חכמים מכשירין דאין דחוי:

שנים

באסא מצראה דקיימי שבעה בחד קינא דכי נתרי ארבעה פשו להו תלתא אמר אביי ש"מ האי אסא מצראה כשר להושענא פשיטא מהו דתימא[יג] הואיל ואית ליה שם לווי לא מתכשר קא משמע לן ואימא הכי נמי עץ עבות אמר רחמנא מכל מקום ת"ר[יד] יבשו רוב עליו ונשארו בו שלשה בדי עלין לחין כשר ואמר רב חסדא ובראש כל אחד ואחד: נקטם ראשו: תני עולא בר חיננא נקטם ראשו ועלתה בו תמרה כשר בעי רבי ירמיה נקטם ראשו מערב יום טוב ועלתה בו תמרה ביו"ט מהו[טו] יש דחוי אצל מצות או לא ותפשוט ליה מהא דתנן[טז] כסהו ונתגלה פטור מלכסות כסהו הרוח חייב לכסות ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן[יז] לא שנו אלא שחזר ונתגלה אבל לא חזר ונתגלה פטור מלכסות והוינן בה כי חזר ונתגלה אמאי חייב לכסות הואיל ואידחי אידחי ואמר רב פפא זאת אומרת אין דחוי אצל מצות דרב פפא גופא מיבעיא ליה מיפשיט פשיט ליה דאין דחוי אצל מצות לא שנא לקולא ולא שנא לחומרא או דלמא ספוקי מספקא ליה לחומרא אמרינן לקולא לא אמרינן תיקו[יח] לימא כתנאי עבר ולקטן פסול דברי רבי אלעזר (בן[יט]) צדוק וחכמים מכשירין סברוה דכ"ע[כ] לולב אין צריך אגד ואת"ל צריך אגד לא ילפינן לולב מסוכה דכתיב בה תעשה[כא] ולא מן העשוי מאי לאו בהא קמיפלגי דמאן דפסיל סבר אמרינן יש דחוי אצל מצות ומאן דמכשיר סבר לא אמרינן יש דחוי אצל מצות לא דכ"ע לא אמרינן יש דחוי אצל מצות[כב] והכא במילף לולב מסוכה קא מיפלגי מר סבר ילפינן לולב מסוכה ומר סבר לא ילפינן לולב מסוכה ואיבעית אימא אי סבירא לן לולב צריך אגד דכ"ע[כג] ילפינן לולב מסוכה והכא בלולב צריך אגד קא מיפלגי ובפלוגתא דהני תנאי דתניא[כד] לולב בין אגוד בין שאינו אגוד כשר ר' יהודה אומר אגוד כשר שאינו אגוד פסול מאי טעמא דר' יהודה יליף לקיחה לקיחה מאגודת אזוב כתיב הכא[א] ולקחתם לכם ביום הראשון וכתיב התם[ב] ולקחתם אגודת אזוב מה להלן אגודה אף כאן אגודה ורבנן לית להו לקיחה לקיחה מאן תנא להא דת"ר[ד] לולב[כה] מצוה לאוגדו ואם לא אגדו כשר מני אי רבי יהודה כי לא אגדו אמאי כשר אי רבנן מאי מצוה קא עביד לעולם רבנן ומצוה משום[ג] זה אלי ואנוהו: **או שהיו ענביו מרובין:** אמר רב חסדא דבר זה[כו] רבינו הגדול אמרו והמקום יהיה בעזרו לא שנו אלא במקום אחד אבל בשנים או שלשה מקומות כשר[ה] א"ל רבא

שנים

דלא נראה ונדחה הוא אלא דחוי מעיקרא. והאי דנקיט פלוגתייהו במיעטן ביום טוב משום דסתמא בתר דאגדיה הוא דהא ביום טוב לא אגיד ליה ואי לא צריך אגד איצטריך למינקט ביום טוב משום דאי לאו דקדש היום אכתי לא חל עליה זמן מצוה ולא שם מצוה למקרייה דחוי: **ומאן דמכשר סבר.** אין דחוי לענין מצוה אלא לענין קדושה כגון קרבנות: **לא דכ"ע לא אמרי' יש דחוי במצוה.** וטעמא דמאן דפסל משום תעשה ולא מן העשוי הוא דקסבר לולב צריך למיגד ושייך ביה עשיה והכא במילף לולב מסוכה פליגי: **ילפינן.** בבנין אב הואיל וזה בעשיה וזה בעשיה מה זה ולא מן העשוי אף זה ולא מן העשוי: **ואנוהו.** התנאה לפניו: **רבינו.** (ג) רב: **במקום א'.** שהענדים כולן ביחד ומיהו מרובין הן על העלין שבכל ההדס: **הכי גרסינן לא שנו אלא במקום אחד אבל בשנים ושלשה מקומות כשר אמר ליה רבא שנים ושלשה מקומות הוה ליה מנומר ופסול.** הכי[ו] גרסינן לה לקמן[ז] לענין עלתה חזזית בתרוג: מנומר

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [לקמן לד.], ב) תולין פו. ע"ז מז., ג) לעיל יא: [ע"ש ובתוס' שם ד"ה דברי ר"ש בן יהולדק], ד) [לעיל ל: ושם נסמן], ה) [לעיל יא: ושם נסמן], ו) [שם], ז) מנחות כו. לעיל לא: [אחות 1234567] תוספתא פרק ב], ח) מנחות כז. לעיל יא:, ט) [לקמן לה:], י) לה:, כ) לקמן ע"ב, ל) לב. סוד"ה באשרה, מ) [וע"ע תוס' זבחים לד: ד"ה כל שבידו ועוד שם עט. ד"ה עד שלא ותוס' מנחות עט: ד"ה כלן].

הגהות הב"ח

(א) גמ' או שלשה מקומות כשר אמר רבא שניס: (ב) רש"י ד"ה רבינו רב. נ"ב בבכורות פ' מומין אלו דף מה וכן בפרק בא סימן דף מט איכא נמי כהאי סוגיא אמר רב חסדא דבר זה רבינו הגדול אמרו המקום יהיה בעזרו כו' ופרש"י רבינו רב ואע"ג דבפ' המולך דף מה קאמר כי אתא רב דימי א"ר יצחק בר אבדימי משום רבינו אמרו נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר ופרש"י רבינו רבי הייגו משום דהתם אי אפשר לפרש רבינו רב דרב הולד כשר אית ליה ובפ"ק דר"ה סוף דף יט פרש"י נמי רבינו רב:

גליון הש"ם

גמ' יש דחוי אצל מצות. עיין סוטה דף טו ע"ב תוס' ד"ה נתאלמו: שם אר"ח דבר זה רבינו הגדול אמרו. כעין זה לקמן דף לה ע"ב: [מכמ"י תוס' ד"ה נקטם וכו' ולקמן מסקינן דלא תיפשוט מיני' נראה ונדחה חוזר ונראה. ע' בסוטה דף טו ע"ב ד"ה נתאלמו וכו']:

תורה אור השלם

א) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עָבֹת וְערְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים: [ויקרא כג, מ]

ב) וּלְקַחְתֶּם אֲגֻדַּת אֵזוֹב וּטְבַלְתֶּם בַּדָּם אֲשֶׁר בַּסַּף וְהִגַּעְתֶּם אֶל הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת מִן הַדָּם אֲשֶׁר בַּסַּף וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר: [שמות יב, כב]

ג) עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וַאֲרֹמְמֶנְהוּ: [שמות טו, ב]

הגהות וציונים

ח) [צ"ל ברבי] (גליון): ט) נדצ"ל כו"ע (כמו לעיל יא ע"ב): ג) בדפו"ר כלום: ל) ג' תיבות או אין דיחוי ליתא בדפו"ר ולכאורה הוא מיותר, ועי' חילופי גירסאות בילקוט מפרשים וברש"ש: ה) הוא דיבור אחד עם דיבור הקודם (רש"ש): ו) צ"ל והכי גרסינן לה (בארות המים): ז) צ"ל הא אסקינן (רש"ש) ובדפו"ר איתא והא דאסקינן (תיבות וכי תימא ליתא): מ) בדפו"ר ונשתמד:

עין משפט נר מצוה

לא א טוש"ע או"ח סי' תרמו סעיף ח:
לב ב ג מיי' פי"ד מהל' שחיטה הל' ז סמג עשין פד טוש"ע יו"ד סי' כח סעיף יא:
לג ד מיי' פ"ז מהלכות לולב הלכה ו סמג עשין מד טוש"ע או"ח סי' תרנא סעיף ג:

ליקוטי רש"י

עבר ולקטן. עגבי ההדס דתנן לקמן (דף לב:) אם היו עגביו מרובין מעליו פסול דהוה ליה מנומר ולא הדר הוא ואם מיעטו כשר ואין ממעטין בי"ט דמתקן מנא להכשיר את הפסול וקתני בברייתא עבר על דברי חכמים שאמרו אין ממעטין בי"ט ולקטן בי"ט פסול. **ילפינן לולב מסוכה.** בבנין אב מה מצינו בסוכה שיש בה מעשה והקפידה תורה על העשוי בפסול אף לולב כן. **לא ילפינן לולב מסוכה.** לפסול בה את העשוי. **ואיבעית אימא.** אם הוה סבירא להו לתרוייהו לולב צריך אגד ושייכא ביה עשיה דכו"ע ילפי לולב מסוכה [לעיל יא:].

רבינו חננאל

באסא מצראה שעליו צרין וקיימי ז' בקינה ונתרי ד' מינייהו דאינון רובא ונשתיירו תלתא כיון דקרינן ביה עבות כשרה ואע"ג דאינון מיעוטא ח) פשיטא סד"א כיון דקרו ליה אסא מצראה שם לווי הוה קמ"ל עץ עבות אמר רחמנא מ"מ: **ירושלמי** תני הדס והערבה ג' ולולב ד' ג) כרב דימי דאמר באמה בת ה' דברי ר' טרפון וחכ"א באמה בת ו' על דעתיה דר' טרפון פושכין רבדבין על דעתיה דרבנן פושכין דקיקין לולב טפח שדרו של לולב צריך להיות היוצא מן ההדס טפח שילייא טפח (זה מצאתי בצד הדף המעתיק) (השיב אביי במרירתא דאגמא ואמר [לעיל יג] כל שנשתנה שמו קודם מתן תורה ובאתה תורה והקפידה עליו זהו שם לווי סבר אביי שאין עליך לדוק בדוקיא הזו אלא בדברים שנשתנו שמותן קודם מתן תורה ובאתה תורה והקפידה עליו ונקרא בפי' בתורה כשם השני שנשתנה אליו ולא נקרא בשם הראשון כגון זה חוששין לשם לווי ואין כשר אלא שנקרא סתם ודברים שנשתנה שמן אין אנו יודעים אותן אלא זה רבותינו הודיעונו שלא נשתנו שמן ובשמועה באלו טריפות [ד' סב] בתורין של רחבה): **ת"ר יבשו רוב עליו** ונשתיירו בו לחים כשר אמר רב חסדא ובראש

כל אחד ואחד נקטם ראשו של הדס פסול. **עלתה בו תמרה כשר** עלתה ביו"ט מאי ואמרינן מאי קמיבעיא ליה יש דיחוי אצל מצות או לא דאם נראה ונדחה כיון שנדחה נדחה או דילמא כיון שחזר ונראה כשר דהא חזר לכשירותו. **ואמרינן תפשוט ליה מהא** דרב פפא דאמר זאת אומרת אין דיחוי אצל מצות ואמרינן היא גופא מיבעיא ליה הא דרב פפא פשיטא ליה דאין דיחוי אצל מצות ל"ש לקולא ול"ש לחומרא או דילמא לחומרא פשיטא ליה לקולא מספקא ליה. **ואתינן למיפשטה מהא** דתניא עבר וליקט הענבים מן ההדס פסול דברי ר' שמעון בן צדוק וחכמים מכשירין ואסיקנא לא דכ"ע אין דיחוי אצל מצות ולולב צריך אגד ובמילף לולב מסוכה פליגי כו' עד והכא בלולב צריך אגד ובפלוגתא דהני תנאי דתניא לולב בין אגוד בין שאינו אגוד כשר ר' יהודה אומר אגוד כשר שאינו אגוד פסול. **ואסיקנא כמאן אזלא הא דתניא** לולב צריך לאגדו לא אגדו כשר אי כר' יהודה כי לא אגדו אמאי כשר

חשק שלמה על ר"ח ח) נראה דחסר בד' רבינו אמר אביי ש"מ האי אסא מצראה כשר להושענא. ג) לכאורה היה נראה דנתחלף התיבות כאן ול"ל ולולב ד' בתמת בת ה' דברי ר"ט וחכ"א בתמת בת ו' על דעתיה וכו' פושכין רבדבין [כרב דימי לעיל ל"ב ב'] על דעתיה דרבנן וכו' כל"ל.

שנים ושלשה מקומות נמי מתחזי כמנומר ופסול. אית ספרים דגרסי אדרבה כדאשכחן לקמן[ח] גבי עלתה חזזית ולפי אותה גירסא קשה[ט] דכי מסיק אלא אי איתמר הכי איתמר הוה מצי לאסוקי איפכא אם מעטו כשר לא שנו אלא במקום אחד דאותו מיעוט ענבים הנשאריס הוו במקום אחד דכי האי גוונא מסיק לקמן גבי חזזית אבל אי לא גרסינן אדרבה ניחא דמשמע ליה הסברא שהכל שוה לענין ענבים אע"פ שחלוקין לענין חזזית:

לעולם בתר דאגדן וקסבר אגד הזמנה בעלמא הוא. זו גירסת הקונטרס ואית ספרים דגרסי וקסבר לולב אין צריך אגד ואת"ל צריך אגד הזמנה בעלמא הוא ולא יתכן כלל דאי צריך אגד א"כ מיפסיל משום תעשה ולא מן העשוי אי ילפינן לולב מסוכה כדאמרינן לעיל (דף יא:):

תפשוט מינה דחוי מעיקרא לא הוי דחוי. לענין מצות דוקא כדפירש לעיל[י] ובעיא דנקטס נמי לא איפשיטא כדפיר' נמי לעיל: **מודה** ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות. עיקר מילתייהו פ' ר' אליעזר דמילה (שבת קלג.) גבי בשר (א) אע"ג שיש שם בהרת יקוץ וא"ת בסוף פרק שפך אכל (כריתות דף כ: ושם) גבי חותה גחליס בשבת והובערו מאליהן אמר דמאן דמחייב סבר לה כרבי יהודה בדבר שאין מתכוין ומאן דפטר כר"ש ועל כרחיך פסיק רישיה הוא מדמחייב לרבי יהודה דבמילתא דלאו פסיק רישיה ליכא אלא איסורא בעלמא וא"כ לר"ש אמאי פטור וי"ל דאין מתכוין דהתם היינו דאין חושש בהבערתם לכך פטור לר"ש משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה כמו חופר גומא ואין צריך אלא לעפרה דפטור לר' שמעון[כ] אע"פ דפסיק רישיה הוא וכן הלד חלזון והפולעו בשילהי כלל גדול (שבת דף עה.) וכן הא דמשני הכא דאית ליה הושענא יתירא היינו משום דאז הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ואע"ג דאפילו לר"ש פטור אבל אסור הכא שרי משום מצוה ובפ"ק דכתובות (דף ו. ושם) גבי מסוכריא דנזייתא האלכנו ובקונטרס פירש כאן דכי אית ליה הושענא אחריתי אין כאן תיקון כלי[כא]:

ואחת שנים ושלשה מקומות הוי מנומר ופסול אלא אי אתמר הכי אתמר או שהיו ענביו מרובין מעליו פסול אמר רב חסדא דבר זה[ח] רבינו הגדול אמרו והמקום יהיה בעזרו א"ל"ש אלא ענביו שחורות אבל ענביו ירוקות מיני דהדם הוא וכשר אמר רב פפא [ב]אדומות כשחורות דמיין דא"ר חנינא האי דם[ג] שחור אדום הוא אלא שלקה: אם מיעטן כשר: דמעטינהו אימת אילימא מקמיה דלאגדיה פשיטא אלא לבתר דלאגדיה דחוי מעיקרא הוא תפשוט מינה דחוי מעיקרא לא הוי דחוי לעולם בתר דאגדיה וקסבר אגד הזמנה בעלמא הוא והזמנה בעלמא לאו כלום הוא: ואין ממעטין ביו"ט: [ג]הא עבר ולקטן מאי כשר דאשחור אימת אילימא דאשחור מאתמול דחוי מעיקרא הוא תפשוט מינה דחוי מעיקרא דלא הוי דחוי אלא לאו דאשחור ביום טוב נראה ונדחה הוא שמעת מינה נראה ונדחה חוזר ונראה לא לעולם דאשחור מעיקרא דחוי מעיקרא דלא הוי דחוי תפשוט מינה אבל נראה ונדחה חוזר ונראה לא תפשוט ת"ר אין ממעטין ביום טוב משום ר' אליעזר[ח] בר' שמעון אמרו ממעטין והא קא מתקן מנא ביו"ט אמר רב אשי [ד]כגון שלקטן לאכילה ור' אליעזר בר' שמעון סבר לה כאבוה דאמר דבר שאין מתכוין מותר והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה [ה]ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות הב"ע דאית ליה הושענא אחריתי ת"ר הותר אגדו ביו"ט אוגדו כאגודה של ירק ואמאי [ו]ליענביה מיענב הא מני ר' יהודה היא דאמר [ז]עניבה קשירה מעלייתא היא אי ר' יהודה אגד מעלייתא בעי האי תנא סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא: **מתני'** [ח]ערבה גזולה [ט]ויבשה פסולה [י]של אשרה ושל עיר הנדחת פסולה [כ]נקטם ראשה נפרצו עליה והצפצפה פסולה כמושה ושנשרו מקצת עליה ושל בעל כשרה: **גמ'** ת"ר [א] ערבי נחל הגדילין על הנחל דבר אחר ערבי נחל שעלה שלה משוך כנחל תניא אידך ערבי נחל אין לי אלא ערבי נחל של בעל ושל הרים מניין ת"ל ערבי נחל מכל מקום אבא

מנומר ופסול. דלאו הדר הוא שהרי הענבים שחורות והעלין ירוקין. מנומר טל"ש בלע"ז: **אלא שהענבים**[ב] שחורות. שכבר התחילו לייבש ומשחירין ומתחלתן ירוקין הם: מיני דהדם נינהו. שמראיהן שוה לו ואינו נראה מנומר: אדומות כשחורות דמיין. דלאו מין ירוק הוא וזהו שחרוריתן ולכשייבשו מעט יותר יהיו שחורים: דא"ר חנינא. לענין דם נדה: דם שחור. בשה אדום הוא: אלא שלקה. לפיכך טמאוהו כדתנן (נדה דף יט.) חמשה דמים טמאין בשה האדום והשחור כו': פשיטא. אמאי נפסליה לא מן העשוי יש כאן שהרי נאגד בהכשר ולא משום דחוי יש כאן שהרי לא קרא שם מצוה עליה בדחוי: אלא בתר דאגדיה. ואשמעינן האי תנא דלולב מסוכה לא ילפינן למיפסליה משום מן העשוי בפסול מיהו משום דחוי הוה לן למיפסליה שהרי נקרא עליו שם הושענא פסולה בשעת אגידתו ומדמכשר ליה ש"מ דחוי מעיקרא לאו דחוי הוא ונפשוט מינה פלגא דאיבעיא לן יש דחוי אגל מצות או אין דחוי נפשוט מהכא דדחוי מעיקרא לא אמרינן בה דהוי דחוי ולא הוי דחוי אא"כ נראה ביו"ט ואח"כ נדחה. כל שנדחה קודש יו"ט קרי דחוי מעיקרא: הכי גרסינן לעולם בתר דאגדיה וקא סבר אגד הזמנה בעלמא הוא. אין אגודתו קריאת שם להיות חל עליו שם לולב פסול לדחות והלכך אפילו דחוי מעיקרא אין כאן עד שיקדש עליו היום ועודנו בפסולו דכיון דמטא זמן מצוה ולא חזי ליה מיקרי דחוי אגל מקמי הכי לאו דחוי הוא: הא מעטינהו ביו"ט כשר. ואע"ג דנאגד כבר דהא ביו"ט לא אגיד ליה: ודאשחור ענבים אימת. דאילו ירקות[ג] לא פסלי: דחוי מעיקרא הוא. דהא מטא זמן מצוה ולא חזי והוה ליה דחוי מעיקרא: אלא דאשחור ביו"ט. והרי נראה ביו"ט ונדחה כשהשחירו: ש"מ כו'. בתמיה: תפשוט מיניה כו'. דודאי דחוי מעיקרא עדיף מנראה ונדחה דמה שלא נראה למצוה מעולם עד עכשיו השתא הוא דמיתחזי והוי כקרבן שהוקדש עכשיו ומתחלתו מחוסר זמן היה[ה] אבל נראה למצוה ונדחה ממנה הוה ליה דחוי: מתקן מנא. שהיה פסול ומכשירו: שלקטן. לענבים הללו מן ההדס על מנת לאוכלן ואינו מתכוין להכשירו: והא מודי ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות. בשומר אחתוך ראש בהמה זו בשבת ואיני רואה שתמות דכיון דא"א שלא תמות כמתכוין חשיב ליה וכי אמרינן דבר שאין מתכוין מותר כגון היכא דאפשר ליה בלא איסור כגון גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ[ו] ואע"ג דאיכא למיחש דלמא עביד חריץ כיון דלא מתכוין להכי ואפשר לגרירה בלא חריץ כי עביד נמי חריץ דהוי מלאכה גמורה לא מיחייב אבל היכא דודאי עביד מודי: לא צריכא דאית ליה הושענא אחריתי. ולא צריך להאי הלכך אין כאן תיקון כלי דלא צריכא ליה לאכשורה ולא דמי השתא לפסיק רישיה דהתם איכא נטילת נשמה ממה נפשך והכא ליכא תיקון כלי אבל אי לא הוי אחריתי משוי ליה מנא דהא צריך להכי ואע"ג דלא מתכוין להכי אסור דהוי פסיק רישיה ולא יתות: הותר אגדו. של לולב ביו"ט אוגדו בכריכה בעלמא יכרוך האגד סביב ויתחוב ראשו בתוך הכרך כמו שאוגדין אגודת ירק ולא יקשור שני הראשים כאחד כשאר קשרים דקשר של קיימא מאבות מלאכות הוא וזה של קיימא הוא שאינו חושש להתירו עולמית: ואמאי. דתקת ליה בכי האי גוונא: ליענביה מיענב. והכי מקייס טפי ואיסור מלאכה ליכא דעניבה לאו קשירה: ר' יהודה היא כו'. במסכת שבת (דף קיג.) דתניא אבל דלי שנפסק אין קושרו אלא עונבו ר' יהודה אומר כורך עליו פונדא או פסקיא ובלבד שלא יענבנו: אי ר' יהודה קשר מעליא בעי. כדתניא לעיל[ז] שאינו אגוד פסול דגמר מאגודת אזוב והאי לאו אגוד הוא: האי תנא סבר לה כוותיה בחדא. דעניבה קשירה היא לענין שבת: ופליג עליה. בלולב דאין צריך אגד. שמעינן מהכא דבעינן בלולב קשר גמור שיקשור שני ראשי האגד והאוגדן כאגודה של ירק לאו אגד הוא ואפילו רבנן דפליגי עליה דר' יהודה ואמרי לולב שאינו אגוד כשר מודו דמצוה לאוגדו כדתניא לעיל משום זה אלי ואנוהו ואוקימנא כרבנן: **מתני'** ערבה גזולה ויבשה פסולה. דלכס אכולהו קאי: של אשרה ושל עיר הנדחת פסולה. דכיון דלשריפה קאי כתותי מיכתת שיעוריה: צפצפה. מין ערבה ועלה שלה עגול כדאמרינן לקמן ופסיל לה מקרא: כמושה. פלרי"א: ושל בעל. גדילה בשדה שלא על הנחל ובגמרא יליף דכשרה: בעל. קרקע שאינה צריכה להשקות דסגי ליה בגשמי השמים כדאמרי' במשקין בית השלחין (מ"ק ד' ב.) בעל לישנא דמייתבותא כמו כי יבעל בחור בתולה (ישעיה סב) ומתרגמינן ארי כמה דמתייתב עלם עם בתולתא. והאי דפליג להו במתני' בד' בני ותני לולב באפי נפשיה והדס באפי נפשיה וכן ערבה וכן אתרוג ולא עירב ותני להו משום דיש בכל אחד מה שאין בחבירו דאילו ניי הר הברזל לא שייך אלא בלולב וענבו מרובין מעליו לא שייך אלא בהדס ונפנפה לא שייכא אלא בערבה וערלה ותרומה לא שייכא אלא באתרוג הלכך איצטריכו ארבע בני: **גמ'** ערבי נחל הגדילות על הנחל. נחלי מים מצוה בזו ומיהו של בעל כשרה כדלקמן כדכתיב ערבי לשון רבים: משוך. ולא עגול פרט לנפנפה: ושל הרים. ערבה של הריס ולא נפנפה[ח]: ערבי מ"מ. לשון רבים:

אבא

עין משפט נר מצוה

לד **א** ב ג ד מיי' פ"ח מהלכות לולב הל' ה סמג עשין מד טור ש"ע או"ח סי' תרמו סעי' ב: לה **ה** טוש"ע או"ח סי' תרנא סעיף א:
לז **ו** מיי' פ"ח מהל' לולב הל' א סמג עשין מד טוש"ע או"ח סי' תרמט סעיף א:
לח **ז** מיי' שם סמג שם טוש"ע או"ח סי' תרמז סעיף ב:
לח **ח** מיי' שם סמג שם טוש"ע או"ח סי' תרמט סעיף ג:
לט **ט** מיי' שם הלכה ו סמג שם טור ש"ע או"ח סי' תרמז סעי' ב:

רבינו חננאל

כשר ואי כרבנן מאי מצוה לעולם כרבנן ומצוה משום זה אלי ואנוהו: **פיסקא או שהיו ענביו.** פי' פירותיו מרובות מעליו פסול ואוקימנא בענביו שחורות או אדומות אבל אם היו ירוקות מינא דהדס אינון וכשר. **אם מיעטן** לאלו הענבים כשר דמעטינהו אימת אי מיקמי דלוגדיה פשיטא אלא בתר דאגדיה ש"מ דיחוי מעיקרא אינו דיחוי לעולם בתר דאגדיה ולולב אין צריך אגד ואגד מערב יו"ט הזמנה היא והזמנה לאו מילתא היא: **פיס' אין ממעטין [ביו"ט].** הא עבר ומיעטן כשר ואוקימנ' בדאשחור אלו הענבים מעיו"ט וש"מ דיחוי מעיקרו לא הוי דיחוי ולא מוקמינן לה בדאשחור ביו"ט ונראה ונדחה חוזר ונראה לא **ח)** מיבעיא לן: **ת"ר אין ממעטין ביו"ט** משום ר' אליעזר ב"ר שמעון אמרו ממעטין כגון שמלקטן לאכילה ומשום הכי לא אמרינן מתקן מנא הוא וסבר ליה כאבוה דאמר דבר שאין מתכוין מותר והוא דאית ליה הושענא אחריתי ואי לא אמרינן איערומי קא מערים: **תנא הותר אגודו ביו"ט אוגדו כמין אגודה של ירק.** פי' שוזר ב' קצות של הוצא ונועצן בהושענא עצמה כדי שלא יתפרדו וכן דרך אוגדי ירק ואמאי לא עניב ליה עניבה שהיא חצי קשר משום דהאי תנא סבר ליה כוותיה דר' יהודה בחדא דעניבה קשירה היא ובלולב צריך אגד פליג עליה: **מתני' ערבה גזולה ויבישה פסולה כו'.** ת"ר ערבי נחל אין לי אלא ערבי נחל של בעל ושל הרים מנין ת"ל ערבי מכל מקום: אבא

חשק שלמה על ר"ח

ח) נראה דל"ל לא תפשוט ומבעיא לן.

מסורת הש"ס עם הוספות

א) לקמן לה:, **ב)** חולין מז: נדה כ., **ג)** שבת עה. קג. קיא: קיז. קכ: קלג. קמג: [בילה לו.] כתובות ו. בכורות כה., **ד)** [שבת קיג: עירובין לז. קב:], **ה)** יומא סד., **ו)** ביצה כג:, **ז)** לעיל עמוד א', **ח)** לה:, **ט)** עיין תוס' ב"ב קעה. ד"ה אלא אי איתמר, **י)** ע"א ד"ה נקטם, **כ)** שבת דף עג: (עיי"ש), **ל)** [וע"ע תוס' שבת מא: ד"ה מיתסם].

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מודה וכו' גבי בשר ערלה אף על גב:

תורה אור השלם

א) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עָבֹת וְעַרְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים: [ויקרא כג, מ]

הגהות וציונים

א) צ"ל רבי אלעזר וכן לקמן (דק"ס): **ב)** בדפו"ר שענביו: **ג)** נראה שצ"ל ירוקות: **ד)** בר"ן כלולב, וברש"י שברי"ף דדמיא ללולב: **ה)** כלומר ולא צפצפה הגדילה בין ההרים כדלקמן בסמוך (מראה אש):

לעזי רש"י

טצ"ש. פירוש מנומר, נָקוֹד (תרגום בראשית ל, לב ועיין רש"י שם וירמיה יג, כג). פלרי"א. פירוש כמושה, נקמטת (עיין מוסף הערוך ערך כמש), נובלת (רש"י ישעיה א, ל).